



**Kultur- og kirkedepartementet**

**Postboks 8030 Dep  
0030 Oslo**

**Bergen, den 21.mars 2006**

## **HØRINGSSVAR – RAMBØLL RAPPORTEN**

### **Innledning**

Norge er i en brytningstid og vi er i ferd med å bevege oss bort i fra det tradisjonelle industrisamfunn over til å bli et forteller og opplevelsessamfunn. Økte lønninger og mer fritid innebærer at vi har både mer penger og tid til å konsumere kulturelle produkter. Den norske gjennomsnittsfamilien bruker nå mer på opplevelser enn på mat. Samtidig som de samfunnsmessige endringer knyttet til det som ofte blir betegnet som økt individualisering bidrar til at vi i økende grad forteller noe om oss selv gjennom det vi konsumerer. Dette er antakelig i enda større grad tilfelle ved konsum av kulturelle produkter, noe som henger sammen med at disse produktenes primære egenskaper er kommunikative. Derfor vil de kulturbaserte næringer få en stadig større betydning i årene som kommer.

Globalisering og internasjonalisering av filmbransjen skjer nå i stadig raskere takt i de fleste land. Det er derfor viktig at det også legges til rette for dette her til lands for at vi skal kunne møte den økende konkurransen, få en mer profesjonell bransje og oppnå de filmpolitiske målsettinger.

Vi mener det er viktig å ta stilling til om man skal utvikle bransjen til å komme på et internasjonalt nivå, eller holde den som en skjermet næring her til lands, der man ikke ønsker å slippe andre til.

I likhet med de fleste andre, er vi opptatt av hovedspørsmålet, hvordan videreutvikle og profesjonalisere den norske filmbransjen.

Dette tror vi best kan gjøres gjennom å åpne opp bransjen mer mot det internasjonale miljøet. Bransjen vil da blant annet få målt seg mot internasjonal virksomhet og får derved øket sin profesjonalisme, som igjen kommer norske filmer til gode. De norske produksjonsselskapene får et bredere internasjonalt nettverk som igjen kan hjelpe dem når de skal ut å finansiere prosjekter, prosjekter som kanskje er for store til å finansieres her til lands alene. Erfaringen produsentene høster på dette vil også kunne hjelpe de norske filmene på eksportmarkedet.



Videre er det viktig å utnytte de ressursene som ligger i regionene og den driven som ligger der nå til å få utviklet en større bredde i bransjen og få frem et mer variert sett av historier.

For å kunne få til levedyktige regioner er det viktig med mest mulig kontinuerlig arbeid for filmarbeiderne der. Dette kan lettest og raskest gjøres gjennom å få utenlandske produksjoner til å komme til landet og bl.a. co-produsere med norske produsenter, noe som igjen er avhengig av at vi raskest mulig får innført økonomiske virkemidler til dette formålet. Stortinget påla våren 2005, Kulturdepartementet å innarbeide en 15 % refusjonsordning for utenlandske produksjoner, noe vi nå regner med vil bli iverksatt fra 1. januar 2007.

### **Generelle kommentarer til rapporten.**

Vi har med spenning sett frem til den foreliggende evalueringen, men må dessverre få bemerke at rapporten bærer preg av å være historieløs i forhold til filmbransjen og de forskjeller som er i forhold til de tre Skandinaviske landene og grunnen til at det har blitt slik.

Dette gjenspeiler seg flere steder i rapporten og konsulentselskapet viser liten innsikt i de historiske linjer og bakgrunnen for at de tre Skandinaviske landene har utviklet seg forskjellig.

I Norge har vi hatt en helt annen struktur på bransjen, med en sterk og dominerende statlig produsent til helt opp i slutten av 90- tallet. Kinoene har vært kommunalt drevet og det har ikke vært noen vertikal integrasjon i bransjen som har gjort det mulig for privat produsenter å bygge seg økonomisk opp.

I Sverige og Danmark har man derimot hatt private aktører som har vært vertikalt integrerte gjennom hele næringskjeden. Dette har medført at inntekter fra alle ledd i bransjen har kunnet pløyes tilbake i produksjon – noe som bl.a. har gitt seg utslag i et betydelig større antall av filmer produsert i løpet av årene, som igjen medfører en mer kontinuerlig produksjon som har kunnet gjøre seg gjeldende også internasjonalt.

I rapporten brukes det vel mye tid og energi på å forklare hvordan bransjen bl.a. fungerer i Danmark, noe som kan være greit som en referanse, men når den danske bransjen blir brukt som benchmark for hvordan bransjen bør fungere, savnes en evaluering av den danske bransjens sterke og svake sider, mens man ikke på langt nær i samme grad bruker deler av det svenske systemet som referanse.

Vi savner en grundigere vurdering av bransjen og dens egenart, ikke minst de forskjellige innfallsvinkler regionene har valgt å ta til sin tilnærming til bransjen.



Med alle disse mangler og svakheter mister rapporten dessverre sin betydning. Vi vil derfor ikke bruke for mye tid og energi til å kommentere alt i detalj, men konsentrere oss om enkelte hovedpunkter.

### **Enkeltpunkter:**

Under kapittel 3, utviklingen i den norske filmbransjen savnes en grundigere analyse av tallene som presenteres, som f.eks. hva de 1.353 aktive selskapene i 2003 innen bransjen består av. Det ville også definitivt ha vært av interesse å få tallene for 2004 for å se hvilken videre utvikling det har vært. Generelt er det bare for Danmark man har statistikk for alle år frem til 2004. Siden dette skal være en analyse av den norske bransjen hadde det vært av langt større interesse og verdi om det var fra Norge man hadde data for alle år fem til 2004.

For oss som har arbeidet lenge i filmbransjen er det en kjent sak at stort sett alle registrer sitt eget selskap. Dette vil være en vesentlig årsak til det store antall selskaper som finnes i Norge. Hvorvidt samme er tilfelle i de land man sammenligner med vites ikke, men det er bl.a. slike analyser som gir en dypere forståelse av tallene, som savnes.

På bakgrunn av bl.a. dette blir utsagn som nederst på side 9: "Faktisk viser tabellen at Norges filmbransje har en relativt stor andel av de sysselsatte i bransjen som jobber i små virksomheter - ..." nærmest verdiløse. Siden det er en kjensgjerning at denne bransjen stort sett består av freelancere som har registret et enkeltmannsforetak. Det som ville vært interessant er hvorvidt det samme er tilfelle i de andre landene og hvordan de forskjellige strukturer påvirker handlingsmønster i og utvikling av, bransjene.

Det er interessant å merke seg at Rambøll med de ressurser som er stilt til rådighet ikke har klart å få samlet inn et bedre datagrunnlag enn hva som er tilfelle. Dette viser med all mulig tydelighet at det her er behov for mer input av data fra produsentene. Dette burde Filmfondet som sitter med mulighetene til å stille slike krav i forhold til tilsagnsbrev, ha grepet fatt i for lenge siden.

### Det internasjonale marked for norsk film

Det er ikke forbausende at det avspeiler seg avdempede vurderinger blant produsentene på dett område. Dette skyldes i første rekke produsentenes manglende erfaring på det internasjonale marked, samt som tallene langt på vei viser, at det er vanskelig å slå igjennom. Imidlertid skal man også her ha i bakhodet at Norge så langt ligger langt etter de andre skandinaviske landene da vi totalt sett har produsert langt færre filmer og vi har heller ikke så langt hatt noen store internasjonale regissører som har kunnet bane vei for de norske filmene ute.



### 3.4 Finansiering av norsk filmer

Vi vil her få knytte noen få kommentarer til noen av punktene.

Analysen av finansieringen viser at foruten den offentlige støtten henter produsentene stort sett den øvrige finansieringen internt i bransjen. Dette viser med all mulig tydelighet at et av de filmpolitiske mål i fra 2001 ikke er blitt oppfylt, der man skulle søke å øke andelen av fremmedfinansiering i bransjen. Til tross for at det blir hevdet at vi i Norge har utmerkede finansieringsordninger for film er det fremdeles svært vanskelig å hente inn eksterne investorer til bransjen. Grunnen til det er vel da høyst sannsynlig at avkastningsmuligheten ikke står i forhold til den risiko som er i bransjen. Hadde det vært motsatt ville den investeringsviljen som er ellers i landet ha funnet veien også til denne bransjen.

### 3.5 Den norske filmbransjens kompetanse og erfaringsnivå

Vår erfaring er at norske filmarbeidere er fult på høyde internasjonalt. Imidlertid er vårt inntrykk at de norske produsentene er lite erfarne i internasjonalt samarbeid og dermed lite interesserte i og kjenner lite til de muligheter som ligger i å hente finansiering internasjonalt. Dermed går de glipp av mulighetene til å utvikle internasjonale nettverk som igjen kan gi dem verdifull erfaring til den hjemmelige produksjonen. Et tettere internasjonalt samarbeid ville også ha smittet over på den internasjonale markedsføringen av norske filmer.

Dette har nok også en nær sammenheng med Filmfondets manglende ordninger/tiltak for å legge til rette for internasjonale co-produksjoner.

## Kap. 4 De filmpolitiske virkemidler

Her er det innledningsvis en grei oversikt over virkemidler i de tre land som sammenlignes, helt til man kommer til Filminstituttets utenlandsavdeling. Her stiller vi oss litt undrende til at Rambøll ikke har sett noen detaljert liste over filmene og hvilke festivaler de har deltatt på, enn si hvilke priser de har fått, da en slik liste er fult tilgjengelig så vidt vi vet. Videre stiller vi oss skeptiske til at konsultantselskapet gjengir anonym kritikk uten å gå denne noe nærmere etter i sømmene. Så lenge det må foretas et visst utvalg av hvilke filmer som passer til å sendes til de ulike festivaler, vil det bestandig finnes kritikk fra de produsenter som mener at deres filmer burde ha blitt plukket ut. Før man i det hele tatt kan legge noe vekt på en slik kritikk bør den derfor analyseres noe nærmere.

Vår oppfatning er at Utenlandsavdelingen er de eneste ved siden av NFC som tenker og jobber internasjonalt i den norske filmbransjen. Etter vår vurdering og erfaring har de et uvurderlig kontaktnett som de norske



produsentene burde spille mer på. De kjenner også svært godt de forskjellige festivalers profil og gjør en god jobb for å få norske filmer med på disse.

Også når det gjelder Filmfondets konsulenter savner vi en nærmere analyse av den kritikken som blir rettet. Alternativet kan ellers lett bli at det oppfattes som sladder og verdien av tilbakemeldingene på den måten minimeres. Vi er imidlertid enig i at det bør formaliseres en prosedyre for ansettelse som sikrer deres integritet og det bør også utarbeides stillingsinstrukser.

### Billettstøtte

Her savner vi en dypere forståelse for bakgrunnen. Billettstøtten ble i sin tid opprettet som en markedsstøtte – en kompensasjon for et lite hjemmemarked, noe vi har lange tradisjoner for innenfor store deler av norsk næringsliv, og ikke en premiering.

Konsulentene påstår at denne ordningen har voldt store forvaltningsmessige problemer i Sverige og Norge da størrelsen varierer etter publikumstallene. Dette kan nok delvis være riktig, men et enkelt grep for å rette opp dette er å skille ut billettstøtten som en egen omlagsløyving, noe som var tilfelle i Norge helt fram til første halvdel av 1990-tallet. På den måten vil ikke billettstøtten influere på forhåndsstøttens størrelse.

På den annen side er det noe spesielt at det i rapporten blir påpekt at det er et problem for Fondet å skulle holde nøye øye med antall solgte billetter på kino, en justering av tilskuddsbeløpet utover året kan vel heller ikke være det store argumentet mot en billettstøtte da man vil tro at dette vil jevne seg noe ut over tid. Problemet er vel heller at man kun har budsjettåret som planleggingshorisont.

Resonnementet nederst på side 59 skjønnes ikke, og er et resonnement som er gjort baklengs. Produsentene og investorene vet selvsagt ikke hvor stor billettstøtten vil bli på det tidspunkt investeringen blir gjort!

Rambøll har da heller ikke klart å beregne den reduserte effekten på investeringslysten de påstår billettstøtten har.

Har kommer nok deres manglende innsikt i hvordan bransjen fungerer frem Som tidligere nevnt er dette en markedsstøtte for et lite hjemmemarked og investorene vil i første rekke gå inn i en film med hjemmemarkedet for øye. . Billettstøtten er som oftest en inntektsstrøm som kan komme investorer direkte til gode. Den er derfor en vesentlig risikominimerende faktor for investorene, som gjør at de kan få sin investering noe raskere tilbake en uten. Uten en slik støtte vil risikoen for investorer bli så vidt høy, målt opp mot potensiell avkastning, at man langt på vei kan glemme å få inn eksterne investorer i bransjen.

Rambøll kommer på s 60 med flere påstander, men konkluderer med at en nærmere undersøkelse må til. Man skulle vel forvente at det burde ha vært



foretatt nærmere undersøkelser før man kom med en så vidt bastant konklusjon!

Hvis man fjerner billettstøtten og kompenserer med forhåndsstøtte vil man langt på vei fjerne incentivet til og ansvaret for inntjeningen på filmene fra produsentene og overfører det til Filmfondet. Konsekvensen kan da fort bli at produsentene blir mer opptatt av å gjennomføre prosjekter siden det er der de vil tjene penger, i stedet for å skulle tjene penger på de prosjekter de gjennomfører!

At billettstøtte utbetalingen er større til 50/50 filmene enn til konsulentfilmene, som blir påpekt midt på side 60, bør vel ikke forbause noen, siden 50/50 filmene for det første har langt mer egenkapital og for det andre i utgangspunktet skal nå minst 100.000 tilskuer for å få støtte. Begge disse faktorer vil medføre at billettstøtten øker.

Det anbefales at billettstøtten utfases, men samtidig anbefales det at man foretar en utredning på konsekvensene dette ville ha. Man skulle vel mene at konsekvensutredningen burde vært foretatt før man går inn og foretar så vidt drastiske anbefalinger.

#### 4.3.6 – Den norske filmstøttens fordeling på de ulike støtteordninger

Fra vårt ståsted er det i første rekke antall samproduksjoner og størrelsen på dette som bekymrer oss. Det er gjennom disse at Filmfondets holdning til internasjonalisering av den norske filmbransjen gjenspeiler seg. For innværende år – 2006 – er det avsatt kr 2 mill av Filmfondets bevilgninger til dette, noe som er foruroligende lite!

#### 4.4.2 – Delkonklusjon

Vi vil her få bemerke at det faktisk er merkelig at ikke Rambøll tar med i sine konklusjoner at norske filmer faktisk pr dags dato har et langt lavere sekundærmarked enn svenske og danske filmer. Dette er historisk betinget og kan ikke endres på over natten, selv om det selvsagt er et mål på sikt at dette skal endres. Man er nødt for å ha dette i mente i det man trekker konklusjoner.

Videre er vi spørrende til deres konklusjon om å samle oppgavene i Filmutviklingen, Filminstituttets utenlandsavdeling og Filmfondet til et gigantisk "Filmdirektorat", spesielt utenlandsarbeidet, så lenge Filmfondet ikke ser det som sin oppgave å fremme internasjonalt samarbeid.

### 5. – Regionale filmtiltak

I utgangspunktet stiller vi oss svært spørrende til at de foreslåtte økonomiske incentiver for å tiltrekke seg utenlandsk filmproduksjon ikke er nevnt med et



ord i evalueringen, selv ikke under punkt 5.1.4 som skulle omhandle temaet!  
Ei heller Norwegian Film Commission!

Utover dette er vi av den oppfatningen at modellen "Filmhuset" gir en god beskrivelse av de forskjellige stadier de regionale filmtiltak har.

Påstanden om at det er meget vanskelig å skape verdi hvis en satsing på filmfond eller filmkommisjoner ikke tar utgangspunkt i et rimelig sterkt produsentmiljø i den aktuelle regionen, på s 79, synes å henge noe i luften. Det kan i mange tilfeller være det motsatte som er tilfelle, noe som til fulle blir bevist ved Filmcamp sin etablering i Målselv. Den viktigste faktoren for å lykkes, etter vår erfaring, er at man har noen ildsjeler som føler et eiendomsforhold til prosjektene.

Vi synes derfor at Rambølls konklusjon om at det "kun er plass til etablering av regionale fond i Norge de steder hvor det finnes et produsentmiljø av en viss størrelse å bygge videre på,....." er svært dårlig underbygd, noe de også tar høyde for ved å også komme med den motsatte konklusjon i avsnittet etter.

At Rambøll anbefaler at "hvis det er ønskelig å binde statlig midler til filmproduksjon utenfor hovedstadregionen, vil det mest sannsynlig være mest effektivt å sette en gruppe som er administrert av Norsk Filmfond." viser at de ser helt bort i fra den viktige effekten den statlige kapitalen har som en katalysator for å generere frisk regional/lokal kapital. Ved å sentralisere den statlige kapitalen vil denne effekten forsvinne og det vil totalt sett bli mindre kapital til filmproduksjonen.

Det er også verdt å merke seg at Rambøll ikke i det hele tatt har reflektert over den regionalisering av filmbransjen som bl.a. finner sted i Sverige. For ti år siden ble 80% av filmproduksjonen produsert i Stockholm og 20 % i resten av landet, mens bildet i dag er speilvendt!

### **Kommentarer til Konklusjoner og anbefalinger:**

#### Ang. Anbefaling 1:

Det legges vekt på en styrking av det profesjonelle nivået i bransjen, noe vi sier oss enig i.

Vi etterlyser imidlertid at man ser dette også i sammenheng med en internasjonalisering av bransjen, noe vi mener er en avgjørende forutsetning for at bransjen skal bli mer profesjonell. Uten en mer åpen bransje som lærer seg til å forholde seg til hvordan denne fungerer internasjonalt kan vi ikke se at man kan lykkes på dette område.



Ang. Anbefaling 2:

Denne anbefaling slutter vi oss helt til

Ang. Anbefaling 3:

Som vi har argumentert for over synes vi at det er på et meget sviktende og tynt grunnlag at det blir anbefalt at billettstøtten avvikles.

Vår oppfatning er at denne er en svært viktig faktor for å kunne tiltrekke seg profesjonelle investorer. Disse vil igjen kunne stille profesjonelle krav til produsentene, som vil bidra til en profesjonalisering av bransjen generelt.

For å imøtekomme noe av kritikken bør man heller se på muligheten for at billettstøtten legges i en egen omlagsløyving, som ikke berører forhåndsstøtten. Videre bør man kunne se på et tak, der den samlede støtten eventuelt ikke overstiger et visst prosentnivå av totalbudsjettet.

Ang. Anbefaling 4:

Som en følge av vår kommentar under punkt 3 vil det ikke bli noen nye frigjorte midler.

Vi støtter imidlertid at man bør fastholde fokus på å øke markedsandelen til norske filmer.

Ang. Anbefaling 5:

Vår oppfatning er at Rambøll her ikke har klart å skille mellom hva som er en kommersiell lansering av norske filmer i utlandet, som jo ivaretas av internasjonale salgsagenter, for øvrig langt på vei de samme som lanserer også svenske og danske filmer i utlandet, og den kulturformidlingsoppgaven som Filminstituttet har. Den ikke kommersielle virksomheten som ivaretas på en svært tilfresstilende måte av Filminstituttets utenlandsavdeling vil fort kunne bli skadelidende av å bli lagt sammen med de rent pekuniære oppgavene som ligger i Filmfondet. I tillegg kommer at Filmfondet fram til nå har vist svært liten interesse i hva som forgår internasjonalt, noe som gjenspeiles bl.a. ved liten satsing på co-produksjoner, de vil derfor ha svært lite å tilføre til denne delen av kulturformidlingen.

Rambøll argumenterer med at en overføring av utenlandsavdelingen til Filmfondet vil harmonere med modellene i Sverige og Danmark, noe vi stiller oss svært undrende til da denne funksjonen i disse landene nettopp ligger i de respektive filminstitutter. Skulle man lage en modell som harmonerte, burde man tvert i mot ha overført Filmfondet til Filminstituttet!





### Ang. Anbefaling 6:

Vi støtter helt og fullt at Filmfondet bør sette i verk tiltak for å sikre en kontinuerlig og åpen dialog med filmbransjen.

Vi er imidlertid litt mer tvilende til fordelene ved å overføre Filmutviklingen til Filmfondet da det vil være helt klare fordeler ved at produsenter og regissører/manusforfattere kan gå til forskjellige steder å søke støtte. Dette fordi fokus på de forskjellige aktører vil bli vektlagt forskjellig så lenge det også er to institusjoner.

### Ang. Anbefaling 7:

Vi stiller oss undrende til på hvilket grunnlag Rambøll trekker den konklusjon at det kun er plass til tre filmfondssatsinger i landet. Allerede i dag har vi seks!

Vi er av den oppfatning at man nå bør stimulere de regionale tiltakene som vokser frem og se på den positive påvirkningen disse har i forhold til bransjen totalt. Det er viktig at regionene får rammevilkår til å utløse sine potensialer, vokse og utvikle sine særtrekk. Som nevnt har man nå i Sverige en betydelig større produksjon i regionene enn sentralt i Stockholm. På sikt vil dette også kunne være mulig her. Vi tror det etter hvert vil oppstå samarbeidskonstellasjoner og at det vil være naturlig med fem regionale tiltak i landet.

Vi vil understreke viktigheten de statlige midler har i det å utløse regionale/lokale midler. Hvis man sentraliserer disponeringen av disse, til Filmfondet, vil insitamentet for regionale midler forsvinne og resultatet vil bli at de tilløp til frisk kapital til bransjen vi ser i dag, vil forsvinne.

Et av de beste insitamentene for å utvikle et stabilt regionalt filmmiljø er å sørge for at man får utenlandske produksjoner til landet. Disse vil nemlig i første rekke komme hit pga våre locations ute i distriktene, noe som bl.a. vil medføre et mer stabilt tilfang av arbeidsoppgaver for de regionale miljøene. Det er derfor med sterk undring vi registrer at de økonomiske insitamentene som Stortinget våren 2005 ga sin tilslutning til, ikke er nevnt eller reflektert over med et ord.

Vår oppfatning er at det enkleste og raskest virkende grepet som kan gjøres fra Regjeringen sin side for å utvikle et levedyktig regionalt filmmiljø er å sørge for at vi får økonomiske insentiver på lik linje med de land vi konkurrerer med.



### **Avsluttende kommentarer:**

Filmbransjen har i løpet av de siste ti år stadig vært gjenstand for endrede rammevilkår. Skal vi lykkes med å bygge opp en levedyktig og profesjonell industri er det viktig at rammebetingelsene etter hvert blir stabile og forutsigbare. Dette er bl.a. nødvendig for at man skal ha håp om i tiltrekke seg profesjonelle investorer som vil kunne bidra til en profesjonalisering av bransjen.

Som vi tidligere har nevnt er vi av den oppfatning at en fremtidig filmpolitikk må bygges på følgende forutsetninger:

1. Stabilitet og forutsigbarhet i rammevilkårene
2. Internasjonalisering og profesjonalisering av bransjen
3. Legge til rette for at regionene får utviklet sine særtrekk og ressurser
4. Innføring av økonomiske insentiver for å legge til rette for utenlandske produksjoner

Vi bidrar svært gjerne i en videre dialog.

Med vennlig hilsen

Truls Kontny  
Daglig leder